

Midden-Oosten: tweevoudige betrokkenheid

'Elkaar oprecht in de ogen kijken . . .'

Bij het zien op de televisie van de verschrikkingen van de oorlog in Irak komen herinneringen bij me op aan de zesdaagse oorlog (juni 1967) tussen Israël en zijn Arabische naburen. We (mijn vrouw, vijf kinderen en ik) woonden toen in Tiberias en we hebben de angst en spanning vóór en tijdens die oorlog ervaren, maar ook de opluchting na de onverwacht-snelle overwinning van Israël.

door J. M. SNOEK

We kenden toen slechts een éénevoudige betrokkenheid: die bij Israël. We hebben op de vijfde dag van de oorlog dan ook uren lang aan de kant van de weg staan juichen, toen de Israëlische tanks ons huis voorbij rolden op weg naar het noorden, waar ze op de laatste dag van de oorlog Syrië vernietigend zouden verslaan. Met Egypte en Jordanië was toen al afgerekend.

Kort na de zesdaagse oorlog kregen we verlof een tocht te maken door de zo juist veroverde Golan-hoogte. Je zag een totaal verlaten stad en verwoeste dorpen. Ik dacht toen opeens terug aan mijn eigen dorp (Renkum) dat we, eind september 1944, tijdens de slag om Arnhem hadden moeten verlaten, en aan de verwoesting van toen. Wij konden in mei 1945 terug naar ons dorp. De voor het oorlogsgeweld gevluchte bewoners van de Golan zijn niet meer terug gekomen. Het gebied is door Israël geannexeerd.

Ateek

Eind oktober (1967) waagde zich een Israëlische kanonneerboot te

Het oude Jeruzalem toen er nog toeristen kwamen. De nacht zal pas voorbij zijn als jood en Palestijn elkaars gelaat herkennen als dat van de medemens (foto WRK, Peter William)

dicht bij de Egyptische kust en werd tot zinken gebracht waarbij alle opvarenden het leven lieten. We waren diep geschokt. Kort daarop werd de jaarlijkse conferentie van de 'Verenigde Christelijke Raad van Kerken in Israël' gehouden. Ik behoorde tot de afgevaardigden. Tijdens de vergadering zei een Palestijnse dominee, Naim Ateek (toen nog voorganger van een kleine gemeente in Galilea): "Ik ben bedroefd over dit verlies aan joodse mensenlevens, en ik zou over hen even diep geschokt moeten zijn als ik ben over het veel grotere aantal Egyptenaren dat na de overwinning van Israël van dorst omgekomen is in de woestijn."

Dominee Ateek uitte zijn 'tweevoudige betrokkenheid', zij het dieper bij het lot van zijn mede-Arabieren de Egyptenaren dan bij de joden. Op dat moment besefte ik dat ik me wel betrokken voelde bij het verlies van levens aan joodse kant, maar dat het omkomen van al die Egyptische soldaten me eigenlijk totaal onberoerd had gelaten.

Diezelfde ds. Ateek staat nu te Jeruzalem. Onlangs schreef hij een boek dat ook in het Nederlands vertaald is: *Recht en Gerechtigheid*. In een hoofdstuk getiteld 'Een droom van vrede: het visioen van een Palestijn' roept hij de Palestijnen op om zich betrokken te voelen bij de verschrikkingen waar het joodse volk doorheen ging ten tijde van de Sjoa. Ateek onderschrijft het

bestaansrecht van de joodse staat, Israël: "Het was de Holocaust en de Holocaust alleen die de noodzaak schiep tot de verwezenlijking van een thuishaven voor de joden."

Maar daarna vraagt hij de joden om te zeggen: "We hebben geweigerd te erkennen dat jullie rechten hebben, terwijl we erop stonden dat jullie ons recht op jullie land zouden erkennen en wettig verklaren."

Oorlog in de Golf

We hebben aan joodse vrienden in Israël geschreven om uitdrukking te geven aan onze bezorgdheid over hen en onze betrokkenheid bij de situatie waarin ze verkeren. Over de radio kwam het bericht dat een baby, die ter beveiliging tegen een mogelijke gasaanval in zo'n speciaal tentje was gelegd, daarin gestikt was. Zoiets is schokkend. De volgende dag meldde de krant, dat het om een Palestijnse baby ging. Ik vraag me af of mijn betrokkenheid dan even sterk blijft.

Dagblad *Trouw* meldde onlangs op de voorpagina in kapitale letters: "Dode bij Scud-aanval op Israël." In diezelfde krant vind ik op pagina vijf een veel korter bericht met een kop in veel kleinere letters: er zouden al 10.000 Iraakse soldaten gesneveld zijn.

De profeet Jona zag zonder treurnis uit naar de vernietiging van Ninevé, een stad die lag in het tegenwoordige Irak, evenals Bagdad aan de Tigris. Maar God was bewogen met het lot van Ninevé, "de grote stad, waarin meer dan honderdtwintigduizend mensen zijn, die het onderscheid niet kennen tussen hun rechterhand en hun linkerhand, benevens veel vee."

In de joodse traditie vinden we het verhaal dat, toen de Israëlieten door de Rode Zee getrokken waren en de Egyptenaren daarna verdronken, de engelen in de hemel op het punt stonden te gaan juichen. "Maar de Heilige bestrafte hen: Mijn kinderen (de Egyptenaren) verdrinken, en gij zoudt juichen?"

Veiligheid en zelfbeschikking

Tweevoudige betrokkenheid komt ook uit in de richtlijnen waarover het moderamen van de gereformeerde synode beschikt wat betreft Israël en de Palestijnen. De richtlijnen gaan terug op een handreiking die in 1979 aangenomen werd door de Raad van Kerken. Twee belangrijke punten zijn:

"Israëls recht op een staatkundig bestaan en op veiligheid dient erkend te worden."

"Het recht van de Palestijnen op zelfbeschikking en op een staatkundig bestaan en veiligheid dient eveneens erkend te worden."

Wanneer het om Israël gaat is het sleutelwoord: *veiligheid*. Indien het bestaansrecht van Israël niet erkend wordt, of de fysieke veiligheid van zijn inwoners bedreigd wordt zoals nu door de beschieting met Scud-raketten, dan is het sleutelwoord: *veiligheid*. Onze botten. Mijn leeftijd laat het niet meer toe, ik heb geen militaire opleiding gehad en ben bovendien een onhandig mens; maar in principe zou ik bereid zijn als vrijwilliger mee te gaan naar Israël, met een *Patriot*-batterij, indien en zodra men in Israël aan onze assistentie behoefte zou hebben. Het gaat immers om de veiligheid van Israël.

Wat de Palestijnen betreft is het sleutelwoord: *zelfbeschikking*. Dat is iets waar ieder volk recht op heeft, ook het Palestijnse volk. Dat geldt, ook indien de uitoefening van het recht op zelfbeschikking leidt tot "een staatkundig bestaan", een eigen staat.

Nu zegt men: "Jawel, de Palestijnen hebben recht op een eigen staat, maar dat mag niet gaan ten koste van de veiligheid van Israël."

Inderdaad. Wel is het denkbaar dat Israël juist door het niet vervullen van de gerechtvaardigde verlangens van het Palestijnse volk, op de lange baan de eigen veiligheid op het spel zet. Dat althans is de overtuiging van vele aanhangers van *Vrede Nu*.

Helaas heeft Israël bij monde van zijn minister-president Sjamilir geweigerd om de Palestijnen op het punt van zelfbeschikking (met inbegrip van de consequentie daarvan: een eigen staat) tegemoet te komen. Sjamilir heeft zeer duidelijk gemaakt dat van hem op het punt van teruggave van het in 1967 bezette gebied geen enkele concessie te verwachten is.

Dat de Palestijnen hierover verbitterd zijn is begrijpelijk. Ook, dat velen hunner mede uit wanhoop over de eigen situatie ertoe kwamen voor Irak te kiezen; men kan het zich indenken maar de keuze voor Irak zijt verwerpelijk.

Gelaat van je medemens

Het opstellen van verklaringen, richtlijnen en principes brengt – hoe nuttig soms ook – vrede en gerechtigheid voor allen in het Midden-Oosten nauwelijks dichterbij.

Eerder valt in dit verband te denken aan een joods gezegde dat in ongeveer de volgende woorden uitlegt wanneer de nacht is overgegaan in de dag. Hoe donker nog mag het wezen? Hoe licht moet het zijn? Men zei: "Als je het onderscheid kunt zien tussen een witte en een hemelsblauwe draad." Een ander zei: "Als je het gelaat van je medemens herkent, dán is de nacht voorbij!"

In overeenstemming hiermee is (nogmaals) een uitspraak van dominee Ateek in zijn al eerder genoemde boek: "Voordat het proces van vredestichten een aanvang kan nemen is er een verandering nodig in de houding van Israëlische joden en Palestijnen tegenover elkaar. Zij moeten elkaar oprecht in de ogen kijken om de nieuwe verhoudingen te creëren die het fundament zullen vormen voor vrede en stabiliteit in de regio."

"Als je het gelaat van je medemens herkent . . ." Wanneer jood en Palestijn elkaars gelaat herkennen als dat van de medemens, dán zal de nacht voorbij zijn.